

# **EXPUNERE DE MOTIVE**

## **PRIVIND**

### **ADOPTAREA PROIECTULUI DE LEGE PENTRU MODIFICAREA ART. 48 ALIN. (1) DIN CONSTITUȚIA ROMÂNIEI**

Prezentul act normativ își propune să înlăture orice echivoc pe care utilizarea termenului de „soți” în cuprinsul art. 48 alin. (1) din Constituția României ar putea să-l aducă în conturarea noțiunii de „familie”, a raportului dintre „familie” și dreptul fundamental al bărbatului și al femeii de a se căsători și a întemeia o familie.

Prin înlocuirea termenului de „soți” cu expresia „bărbat și femeie” se asigură implementarea precisă și literală a unor expresii consacrate cu puterea unor garanții imuabile destinate ocrotirii familiei, recunoscută drept „elementul natural și fundamental al societății” în art. 16 din Declarația Universală a Drepturilor Omului. În același sens, și în România doar „bărbatul și femeia” împreună se bucură de recunoașterea și garantarea universală a dreptului de a se căsători și de a întemeia o familie pe baza unor importante considerente de natură istorică, culturală și morală specifice societății românești.

Dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie este privit ca un drept comun al bărbatului și al femeii care, formând un cuplu, recunoscut prin căsătorie, pot întemeia în mod natural o familie. El nu poate fi conceput ca un drept al cărui conținut să depindă în mod arbitrar de voința unilaterală doar a bărbatului sau doar a femeii.

Atât Declarația Universală a Drepturilor Omului, cât și în Convenția Europeană a Drepturilor Omului operează în mod intenționat cu noțiunea de „bărbat și femeie” și nu cu cea de „soți” în ce privește recunoașterea dreptului la căsătorie și consacarea dreptului de a întemeia o familie.

Așadar, considerăm necesară modificarea primului alineat al art. 48 din Constituția României, atât pentru a evita dezbateri necesare și interpretări contradictorii, cât și pentru a recunoaște în mod neechivoc că dreptul de a întemeia o familie este un drept fundamental destinat bărbatului și femeii, de care ei se bucură nu individual, ci împreună.

În actuala reglementare, alineatul (1) al art. 48 din Constituție consfințește principiul potrivit căruia „familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor.”

Potrivit art. 16 pct. 1 al Declarației Universale a Drepturilor Omului adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite în data de 10 decembrie 1948, „bărbatul și femeia au dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie”.

O formulare similară se regăsește și în Convenția Europeană a Drepturilor Omului, în care art. 12 prevede că: „Începând cu vârsta stabilită prin lege, bărbatul și femeia au dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie conform legislației naționale ce reglementează exercitarea acestui drept.”

În ceea ce privește România, în preocuparea sa continuă de a asigura respectarea obligației constituționale asumate prin art. 20 din Constituție, potrivit căruia „dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte”, legiuitorul român a adoptat în mod expres o definiție a noțiunii de „soți”, începând cu 1 octombrie 2011, dată la care a intrat în vigoare noul Cod civil adoptat prin Legea nr. 287/2009, astfel cum a fost pusă în aplicare prin Legea nr. 71/2011. Astfel, la art. 258 (Familia) alin. (4) se precizează: „În sensul prezentului cod, prin *soți* se înțelege bărbatul și femeia uniți prin căsătorie.” În ceea ce privește definiția căsătoriei, la art. 259 (Căsătoria) alin. (1) se precizează: „Căsătoria este uniunea liber consimțită între un bărbat și o femeie, încheiată în condițiile legii.”

Chiar dacă dispozițiile Codului civil sunt de generală aplicare și reglementează raporturile patrimoniale și nepatrimoniale dintre persoane, ca subiecte de drept civil, nu poate fi omis riscul ca, sub efectul unor presiuni de moment, extranee dezvoltării durabile și sănătoase a societății, dreptul bărbatului și al femeii de a se căsători și de a întemeia o familie să sufere alterări, îngrădiri și interpretări, chiar legislative, străine de spiritul și interesul fundamental de ocrotire a celei mai importante instituții umane de pretutindeni: familia.

Impactul socioeconomic al amendamentului propus este unul pozitiv, cu efecte ce au potențialul de a contribui la soluționarea unor probleme în materia drepturilor fundamentale ale bărbatului și femeii, pe care am dori să le evidențiem în cele ce urmează.

Potrivit unui raport publicat de Departamentul pentru politici economice și sociale al Organizației Națiunilor Unite (*World Population Prospects. The 2015 Revision*), evoluția demografică a României este mai mult decât îngrijorătoare. Astfel, dacă la începutul mileniului III, populația României număra peste 20 de milioane de locuitori, conform studiului menționat, până în anul 2100, numărul locuitorilor din România se va înjumătăți, până la aproximativ 10,7 milioane de locuitori.

Un aspect și mai grav semnalat de acest studiu este însă faptul că vârsta medie a românilor va continua să crească în toată această perioadă de referință, reflectând astfel îmbătrânirea populației. Dacă în 1950 România era un stat cu o populație tânără, vârsta medie fiind de 26 de ani, în 2015 vârsta medie este de peste 42 de ani, iar raportul mai sus citat preconizează ca ea va ajunge la 47 de ani în 2030 și la 48 de ani în 2050. Raportul citat conchide astfel că România aparține grupului de 48 de state ale lumii în care populația va scădea până în 2050, în loc să crească. Mai mult, România se află între țările care vor trăi o scădere demografică accelerată, de peste 15%.

Nu doar rata în continuă scădere a natalității ar trebui să motiveze o politică fermă de încurajare și protejare a familiei, ci și rata alarmantă a copiilor născuți în afara căsătoriei. Conform Eurostat, în România, 30% din numărul total de nașteri reprezintă copiii născuți în afara căsătoriei<sup>1</sup>, dând naștere la așa-numitele „familii fragile”. Conform unui studiu amplu condus de Princeton și Columbia University<sup>2</sup>, copiii născuți în afara căsătoriei sunt mai predispuși către sărăcie, rezultate academice mai slabe, depresie, abuz de substanțe stupefiante și alte efecte negative similare.

Astfel, este de așteptat ca dezbaterile și consultările publice având ca obiect adoptarea unei legi privind modificarea alineatului (1) al art. 48 din Constituția României să readucă în discuție problematica îmbătrânirii populației României și va avea ca efect mărirea gradului de conștientizare a societății civile a importanței pe care încurajarea și protejarea formării de familii sănătoase o va avea pentru redresarea natalității – identificată încă din 2007 de către Institutul Național de Cercetări Economice al Academiei Române ca singura cale de a evita a iminentului derapaj demografic al României<sup>3</sup>.

Conform Eurostat, România ocupă locul 5 în Uniunea Europeană cu cele mai multe căsătorii anuale după Lituania, Cipru, Malta și Letonia<sup>4</sup>. Acest fapt indică nu numai că familia și căsătoria au o importanță majoră în societatea românească, ci relevă și existența unei puternice cutume sociale în privința căsătoriei dintre un bărbat și o femeie.

La nivel european însă, din cauza lipsei unei politici mai eficiente de protejare a familiei, întemeiate pe actul căsătoriei cât și datorită apariției și încurajării unor noi forme de conviețuire legale a determinat, din 1965 până azi, o scădere cu 50% a ratei de căsătoriei în cele 28 de state membre<sup>5</sup>. Pentru a evita această tendință, statul român trebuie să ia exemplul altor state membre precum Polonia, Croația, Slovacia, Letonia,

---

<sup>1</sup> Eurostat, Marriage and Divorce Statistics, Sursa: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Crude\\_marriage\\_rate\\_selected\\_years\\_1960%E2%80%932013\\_%28per\\_1\\_000\\_inhabitants%29\\_Y\\_B15.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Crude_marriage_rate_selected_years_1960%E2%80%932013_%28per_1_000_inhabitants%29_Y_B15.png)

<sup>2</sup> The *Fragile Families* and Child Wellbeing Study

<sup>3</sup> *Declinul demografic și viitorul populației României. O perspectivă din anul 2007 asupra populației României*, Vasile Ghețău, Buzău : Alpha MDN, 2007

<sup>4</sup> Eurostat, Marriage and Divorce Statistics, Sursa: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Crude\\_marriage\\_rate\\_selected\\_years\\_1960%E2%80%932013\\_%28per\\_1\\_000\\_inhabitants%29\\_Y\\_B15.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Crude_marriage_rate_selected_years_1960%E2%80%932013_%28per_1_000_inhabitants%29_Y_B15.png)

<sup>5</sup> Idem

Lituania și Ungaria în a consfinți explicit căsătoria ca o uniune dintre un bărbat și o femeie și să urmărească o politică durabilă de stimulare și protecție a instituției familiei.

Conceptele de *familie* și de *căsătorie* derivă din realitatea firească a evoluției socio-umane, ele definind o sumă de drepturi și obligații comune și specifice bărbatului și femeii, priviți împreună, ca elemente intrinseci și naturale ale formării unui cuplu, având ca scop fundamental *procrearea și perpetuarea* neamului omenesc.

Experiența altor comunități umane de-a lungul *istoriei* a relevat că societățile care nu au respectat și promovat legile naturale de formare, dezvoltare și ocrotire a familiei au dispărut sau au fost absorbite și asimilate de alte grupuri sau forme de organizare și manifestare etnică consolidate tocmai prin protejarea și asumarea conceptului de familie.

Într-un stat de drept, ca formă de organizare democratică, existența normelor sociale este obiectiv necesară în scopul identificării necesității adoptării unor reglementări legale. Astfel, adoptarea democratică a legilor trebuie să țină seama de acea normă socială, regulă sau standard de comportament care sunt împărtășite de majoritatea populației. În cazul căsătoriei, *realitatea socio-culturală* românească impune necesitatea confirmării acestei instituții ca o uniune liber consimțită dintre un bărbat și o femeie, întemeiată pe egalitatea de drepturi și obligații și având ca scop esențial întemeierea unei familii.

Protejarea constituțională a familiei împotriva oricăror tentative de erodare a căsătoriei, ca uniune liber consimțite dintre bărbat și femeie, în scopul întemeierii unei familii și a procreerii, se impune astfel drept o măsură esențială pentru protejarea poporului român, a identității și unității acestuia în marea familie europeană.

În ceea ce privește prevederile dreptului european, statelor membre le revine competența exclusivă de a adopta acte normative în materia instituțiilor juridice specifice dreptului familiei, cu excepția câtorva aspecte cu implicații transfrontaliere în scopul asigurării cooperării judiciare în materie civilă, care este supusă unei proceduri distincte în conformitate cu art. 81 (3) al Tratatului de Funcționare a Uniunii Europene.

În mod specific, în materie de căsătorie, jurisprudența Curții Europene de Justiție (CJUE) confirmă existența unei competențe exclusive a statelor membre. Astfel, în cauza Maruko<sup>6</sup>, CJUE precizează că "starea civilă și prestațiile care derivă din aceasta reprezintă materii ce intră în competența statelor membre, iar dreptul comunitar nu aduce atingere acestei competențe".

În cauza Romer<sup>7</sup>, CJUE a reiterat aceeași poziție, întărind faptul că în materie de stare civilă a persoanelor, competența le revine statelor membre. Citând din Concluziile Avocatului General Nilo Jääskinen, "*competența lăsată statelor membre în domeniul stării*

---

<sup>6</sup> C-267/06, Tadao Maruko vs Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen, Punctul 59

<sup>7</sup> C-147/08, Jürgen Römer v Freie und Hansestadt Hamburg, Punctul 38

*civile semnifică faptul că reglementarea căsătoriei sau a oricărei alte forme de uniune recunoscute din punct de vedere juridic între persoanele de același sex, ca și de sex opus, precum și statutul juridic al copiilor și al celorlalți membri ai familiei în sens larg este rezervată statelor membre (...) [n]umai statele membre trebuie să decidă (...) dacă instituția căsătoriei este sau nu rezervată doar cuplurilor de sex opus."*

Nu în ultimul rând, Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene împărtășește același punct de vedere în Articolul 9 - dreptul la căsătorie și dreptul de a întemeia o familie. Astfel, în documentul explicativ al Convenției care a elaborat Carta se evidențiază faptul că statele membre sunt libere să dispună asupra componenței uniunii căreia îi este atribuit statutul de căsătorie<sup>8</sup>.

În acest sens, un număr de 13 state aparținând continentului european<sup>9</sup> au adoptat reglementări constituționale prin care căsătoria este în mod explicit recunoscută ca uniunea liber consimțită dintre un bărbat și o femeie.

Familia și instituția căsătoriei sunt protejate în temeiul art. 8 și 12 din Convenția europeană a drepturilor omului, norme care reglementează dreptul la viață privată și de familie și dreptul bărbatului și al femeii de a se căsători și întemeia o familie.

În acest sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a evidențiat în jurisprudența sa recentă privind încălcarea art. 8 din Convenție, dreptul imuabil al statelor membre de a proteja căsătoria și familia *în conformitate cu realitățile sociale specifice fiecărui stat* și cu nevoia fiecărei națiuni de a-și proteja valorile sociale fundamentale<sup>10</sup>. De asemenea, instanța europeană a confirmat că dreptul de a se căsători și întemeia o familie înglobează conceptul tradițional de căsătorie dintre un bărbat și o femeie<sup>11</sup>.

În fine, în cea mai recentă decizie pronunțată, Curtea Europeană a Drepturilor Omului reține în mod explicit că reglementarea și protejarea căsătoriei ca uniune rezervată exclusiv bărbatului și femeii nu reprezintă în sine o încălcare a art. 8 și/sau 12 din Convenție, în măsura în care și celelalte forme de conviețuire socială se bucură de o recunoaștere și protecție legislativă și dacă o astfel de protecție nu afectează un interes public și general al statului respectiv<sup>12</sup>. Cu toate acestea, cu ocazia adoptării acestei ultime decizii, s-a putut constata cum interpretarea termenului constituțional de „soți” a fost precizată doar prin raportare la punctul de vedere al Guvernului Italiei și ale unor organizații non-guvernamentale reprezentante ale unor grupuri minoritare și fără a se ține seama de realitățile sociale ale Republicii Italiene și de opinia majorității cetățenilor acestui stat.

---

<sup>8</sup> Explicații cu privire la Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, C 303, 15 decembrie 2009, pagina 21

<sup>9</sup> Bulgaria, Croația, Letonia, Lituania, Polonia, Slovacia, Ungaria, Belarus, Macedonia, Moldova, Muntenegru, Serbia, Ucraina

<sup>10</sup> *Schalk și Kopf c Austria*, Appl. nr. 30141/04 (2010)

<sup>11</sup> *Hämäläinen c Finlanda*, Appl. nr. 37359/09 (2014).

<sup>12</sup> *Oliari c. Italia*, Appl. nr. 18766/11 și 36030/11 (2015)

Un alt aspect important ce trebuie menționat este faptul că, la data de 3 iulie 2015, Consiliul Drepturilor Omului al Organizației Națiunilor Unite a adoptat o rezoluție privind protecția familiei<sup>13</sup>. Printre altele, această rezoluție reafirmă că familia reprezintă grupul natural și fundamental al societății și trebuie în mod esențial protejată de către stat. De asemenea, se admite că familia joacă un rol crucial în prezervarea identității culturale, a tradiției, a moralei și a valorilor societății și se evidențiază faptul că părinții, având obligația primordială de creștere și protecție a copiilor, sunt primii care au rolul de a îi educa în privința normelor și a valorilor fundamentale ale societății.

Pentru toate motivele expuse mai sus, în temeiul art. 150 din Constituția României, supunem Parlamentului României spre adoptare Proiectul de lege de revizuire a Constituției, în redactarea alăturată.

---

<sup>13</sup> Protecția familiei: contribuția familiei la realizarea dreptului la un standard de viață adecvat al membrilor ei, în particular prin rolul ei în eradicarea sărăciei și o dezvoltare durabilă, A/HRC/29/L.25, Sursa <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/G15/139/98/PDF/G1513998.pdf?OpenElement>